

Memo

Onderwerp: Inbreng t.b.v. Wetsvoorstel participatiewet in balans – 18 september 2024
Aan: Tweede Kamer, t.a.v. Vaste Kamercommissie SZW
Datum: 13 september 2024
Kenmerk: VA-031

Geachte leden van de Tweede Kamer,

Op 18 september 2024 is de inbreng verslag voor de wijziging Participatiewet (Participatiewet in balans). Als branchevereniging Valente zijn wij blij dat het kabinet in de nieuwe Participatiewet wil uitgaan van vertrouwen in de burger en wij hopen dan ook dat deze wet wordt aangenomen. Valente is de branchevereniging voor veilige opvang, participatie en maatschappelijke ggz. Veel kwetsbare mensen, zoals slachtoffers van huiselijk geweld, dakloze mensen en mensen met ernstige psychische aandoeningen verblijven tijdelijk of langer op een locatie van onze leden. Veel cliënten doen een beroep op de Participatiewet voor inkomen en werk.

We willen u de volgende aandachtspunten en vragen meegeven voor de schriftelijke behandeling van het wetsvoorstel.

Algemeen

De uitvoering van ons sociale stelsel is uiterst ingewikkeld en de versimpeling hiervan is noodzakelijk. Veel mensen worden de dupe van onzekerheden rondom hun inkomen, wat een negatieve invloed heeft op hun gezondheid en leidt tot veel stress. Zorgen voor een toereikend (minimum) inkomen is cruciaal. Als Valente ondersteunen wij dan ook van harte de doelstellingen die worden beoogd in de Aanpak geldzorgen, armoede en schulden (juni 2024). Het is essentieel dat we schulden zoveel mogelijk proberen te voorkomen en vroegtijdig aanpakken. En ook in te zetten op het voorkomen van nieuwe schuldtrajecten. Dit is ook in het belang van de opgroeiende kinderen die hiermee te maken hebben. Er zijn mooie voorbeelden van een preventieve aanpak zoals 'Vroeg erop af' van de gemeente Amsterdam. Het zou mooi zijn als een dergelijke aanpak breed geïmplementeerd wordt.

Verder staan er nog steeds veel mensen aan de kant die graag willen deelnemen aan de arbeidsmarkt, maar te maken hebben met een (psychische) kwetsbaarheid. Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de overheid, werkgevers en professionals uit de zorg en het sociale domein om mensen dusdanig te ondersteunen dat zij meer toegang hebben tot die arbeidsmarkt. Zeker in de huidige krapte zouden er meer mogelijkheden moeten zijn. Het hebben van werk is waardevol en bevordert de gezondheid en participatie.

Aandachtspunten bij het wetsvoorstel Participatiewet in Balans

1. Het is goed om te horen dat de gemeente de mogelijkheid krijgt om een bijstandsuitkering met terugwerkende kracht toe te kennen. Dit is een mooie stap, maar wij zouden dit graag nog wat verder willen trekken.
Wij horen van onze leden regelmatig terug dat verhuizing naar een andere gemeente voor cliënten, bij uitstroom uit opvang of beschermd wonen, voor problemen kan zorgen als het gaat om de bijstandsuitkering. De ene gemeente beëindigt, de andere gemeente moet weer opstarten. Daarom: **maak de Participatiewet uitkering, na tijdelijk verblijf in een opvanghuis, overdraagbaar van de ene gemeente naar de andere, waardoor mensen die verhuizen naar een andere gemeente, niet opnieuw een uitkering hoeven aan te vragen en een langere periode in onzekerheid verkeren en dan geen inkomen hebben.**

Memo

2. Harmoniseren aanvullende bijstand voor 18-21 jarigen

We vinden het positief dat het wetsvoorstel de norm harmoniseert voor aanvullende bijstand voor 18-21 jarigen die niet op een ouder kunnen terugvallen. Dat geldt ook voor de overheveling van de aanvullende bijstand van de bijzondere bijstand naar de algemene bijstand. De afgelopen jaren zien we dat het aantal dakloze jongeren toeneemt. Leden van Valente signaleren al jaren dat de benarde financiële positie van 18-21 jaar tot grote problemen leidt¹. Zelfstandig wonen en een huishouden voeren is op basis van minimum jeugdnormen vrijwel niet mogelijk. Het mogelijk maken van een betere inkomensvoorziening voor deze groep vinden we een stap in de goede richting. Alhoewel we de harmonisatie tussen gemeenten positief vinden, zien we wel een risico dat het beleid van gemeenten uiteen zal blijven lopen voor wat betreft het wel of niet gebruik maken van de mogelijkheid om de aanvullende norm toe te kennen. Zijn alle gemeenten in staat om het noodzakelijke onderzoek en maatwerk uit te voeren of vraagt dit expertise die maar schaars beschikbaar is? Is het niet effectiever en efficiënter om de norm in de gevallen waar 18-21 jarigen niet op een ouder kunnen terugvallen, verplicht op te leggen? Dit geldt bijvoorbeeld voor veel jongeren die op hun 18^e verjaardag de jeugdzorg verlaten en daarna geen familie hebben om op terug te vallen. Alle gemeenten hebben te maken met jongeren die in de jeugdzorg verblijven, ligt het dan niet voor de hand dat zij ook de uitvoering van het beleid voor de aanvullende bijstandsnorm vanaf 18 jaar voor deze jongeren standaardiseren?

3. Wij willen pleiten voor het volledig afschaffen van de zoektermijn voor jongeren.

De groep jongeren die een aanvraag doet voor een bijstandsuitkering, is vaak al een kwetsbare groep en heeft problemen op meerdere leefgebieden. Gemeente Den Haag is bijvoorbeeld al gestopt met het toepassen van de zoektermijn. In plaats daarvan zet de gemeente direct intensieve begeleiding in zodra een jongere een aanvraag voor bijstandsuitkering doet².

Ook de gemeente Utrecht is in 2022 gestopt met het toepassen van de zoektermijn voor jongeren en heeft dit in 2023 geëvalueerd³. Hieruit blijkt dat er geen toename te zien is qua aanvragen van bijstandsuitkeringen voor jongeren. Ook blijkt uit de evaluatie dat het niet toepassen van de zoektermijn een positief effect heeft op jongeren. Het aanvragen van een bijstandsuitkering wordt namelijk door jongeren als lastig, ingewikkeld en langdurig ervaren. Jongeren geven aan dat het een grote stap is om een bijstandsaanvraag te doen. Het langer wachten op een bijstandsuitkering betekent in de praktijk dat jongeren vaak afhaken tijdens de aanvraagprocedure. Het niet meer toepassen van de zoektermijn zorgt voor een duidelijker proces voor het aanvragen van een bijstandsuitkering waardoor jongeren minder (financiële) stress ervaren en minder problematische schulden oplopen.

4. Ook willen wij pleiten voor het volledig afschaffen van de kostendelersnorm. Gemeente Utrecht heeft onderzocht wat het effect was van de afschaffing van de kostendelersnorm. In

¹ Zie onderzoek en infographic Humanitas Onderdak Twente en NIBUD, 2020 en 2022:

<https://www.valente.nl/nieuws/vernieuwde-infographic-benarde-inkomenspositie-alleenstaande-jongeren/>

² Zie raadsinformatie Den Haag, 2 april 2024:

<https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/13988394/2/RIS318476+Niet+toepassen+zoektermijn+jongeren#:~:text=Zoekperiode%20voor%20jongeren,of%20een%20opleiding%20kunnen%20volgen.>

³ Zie raadsinformatie Utrecht, 11 april 2023: <https://utrecht.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Item/68d9789c-b3c7-401e-a6b9-07afd07c51ba>

Memo

2023 was er een daling van 67% van jongeren tussen de 21 en 27 jaar oud die zich lieten uitschrijven van het adres waar zij verbleven. De gemeente Utrecht stelt in het onderzoek: 'Concluderend kan gesteld worden dat de wetswijziging van de kostendelersnorm aantoonbaar aanzienlijke effecten heeft gehad op bijstandshuishoudens in Utrecht, met name op het mogelijk voorkomen van dakloosheid onder jongvolwassenen en het vergroten van inkomenszekerheid.'⁴

Wij zijn van mening dat het afschaffen van de kostendelersnorm voor alle leeftijden een grote bijdrage gaat leveren aan het terugdringen van dakloosheid en het vergroten van de bereidheid van familie en vrienden om een dakloze persoon in hun huis te laten verblijven. We denken ook dat de mantelzorg bevordert wordt door het financiële nadeel van de kostendelersnorm bij woningdelen af te schaffen. Hierdoor worden mensen in staat gesteld een woning te delen en zorg voor elkaar te leveren. Dit helpt zowel om de woningnood te dempen als te voorzien in zorg die dan niet door de gemeente hoeft te worden georganiseerd.

Als Valente juichen wij toe dat er een versimpeling van de Participatiewet komt en dat maatwerk meer mogelijk wordt gemaakt. Dit vraagt een goede toerusting van de uitvoerende professionals. Wij zijn benieuwd hoe de menselijke maat meer gestalte gaat krijgen.

⁴ Zie raadsinformatie gemeente Utrecht, 10 september 2024:

<https://utrecht.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Item/439857d7-b8f4-480a-9fdd-f19adcf083f1>